

På kino med pasienten

Helsearbeideren er på vei ut av den hvite, nøytrale frakken. Behandleren bruker seg selv, som medmenneske.

Arntfinn Christensen
Journalist

Mandag 25. mars 2013
kl. 05:00

(Illustrasjonsfoto: www.colourbox.no)

- Tradisjonelt ville helsearbeidere fått kritikk hvis de gikk på kino med psykiatriske pasienter på fritida. Men jeg kunne gjort det, hvis jeg først hadde tenkt gjennom spørsmålet: Er dette til beste for pasienten?

På denne måten peker Inger Beate Larsen ut retningen som behandlerrollen beveger seg - fra nøytral og upersonlig til medmenneske.

Hun er førsteamanuensis ved Institutt for psykososial helse ved Universitetet i Agder. Larsen har veiledet Ellen Ånestad Moen i hennes masteroppgave om temået, og sammen har de skrevet en artikkel i Tidsskrift for psykisk helsearbeid.

Tryggheten i et vennskap

Moen har intervjuet psykiske helsearbeidere og stilt dem spørsmålet: Hvordan kan de bruke seg selv arbeidet?

I avhandlingen er Moen åpen om egne erfaringer, og hvordan hun selv har fått hjelp.

- Mange ganger velger jeg heller venner enn profesjonelle som samtalepartnere, fordi det gir en annen trygghet. Jeg er veldig heldig som har denne muligheten, ikke alle har det.

- Derfor ønsker jeg å finne, og at det skal bli mer av, denne tryggheten i profesjonelle relasjoner, skriver Moen.

Aldri fortelle om seg selv

Men kan tryggheten i et vennskap overføres til forholdet mellom pleier og pasient? Det er fortsatt ingen selvfølge.

Før Inger Beate Larsen veiledet sin masterstudent, var hun i mange år psykiatrisk sykepleier. Den gangen lærte sykepleierstudentene at de aldri skulle fortelle om seg selv til pasientene, verken om kjæresten eller barn.

Ennå nøler helsearbeidere med å fortelle kolleger om de gangene de åpner seg for pasientene.

- De snakker sjeldent høyt om dette. De kan oppfattes som litt for mye følelsesmennesker, sier Ellen Ånestad Moen. Hun er i dag rådgiver ved Kvalifiseringscenteret i Søgne kommune.

Ærlige og ekte

Masteravhandlingen til Moen viser likevel at både pasient og helsearbeider kan ha glede av å møtes som medmennesker.

Helsearbeideren kan ta i bruk egne erfaringer for å forstå og nå fram til pasientene, også ved å fortelle om disse erfaringene. En av dem sa det slik til Moen:

- Jeg tror at vi skal være ærlige og ekte. Det merkes om noen spiller et spill, og har påtatt seg en rolle som hjelper.

Maktforhold

Men rollen som hjelper er ikke bare påtatt. Den er virkelig. Helsearbeideren er betalt for å hjelpe, og pasienten er den som trenger hjelp. De er ikke likeverdige.

- **Les også: Ingen hører på de psykisk syke**

Den franske filosofen og sosiologen Pierre Bourdieu var opptatt av slike åpne og skjulte maktforhold mellom mennesker.

Dette maleriet av Fransisco Goya viser hvordan psykiatriske pasienter tidligere ble sperret inne som fanger, avkledd all verdighet. (Maleri: Casa de locos, Fransisco Goya, ca. 1815. Wikimedia Commons)

Moen og Larsen bruker Bourdieu for å klargjøre egne tanker om dilemmaet mellom makt og likeverd.

Ofte oppstår maktforhold ut fra omgivelsene, for eksempel arbeidsrutinene i en psykiatrisk klinikk.

Har nøkkel og oversikt

Ellen Ånestad Moen
(Foto: Universitetet i Agder)

På en lukket avdeling er det helsearbeideren som har nøkkelen, og pasienten som må låses inn og ut.

- Maktforholdene kan også komme til syne i måten bygningene er formet, for eksempel vaktrom og møterom der pasientene ikke har adgang, sier Larsen.

- **Les også: Rom for omsorg**

Noen ganger kan også helsearbeideren se flere muligheter og ha bedre oversikt over situasjonen enn pasienten selv.

- Vi kan se løsninger som pasienten motsetter seg. Da er det en utfordring å følge pasientens tempo, og framstå som likeverdig, supplerer Moen.

Inger Beate Larsen har forsket på hvordan institusjonsbygninger påvirker behandlingen.
(Foto: Erik Sund)

Gi fra seg kontrollen

Helsearbeideren har kontrollen. Det er ofte helsearbeideren som gir, og pasienten som tar imot. Men det kan være tungt å være den som alltid tar imot.

- Å ikke få lov til å bidra med noe, er ødeleggende for hjelpesituasjonen, skriver Moen og Larsen.

Derfor bør helsearbeideren være sterk og trygg nok i yrkesrollen til å kunne velge å gi fra seg kontrollen noen ganger.

Da kan pasienten også bidra i forholdet og gi av seg selv, mener Larsen.

Pasientens sterke sider

- Pasienten har også en helt spesiell erfaring med sin sykdom, som ikke vi har. Det gir pasienten en styrke som kan gjøre dem mer likeverdige i et personlig forhold til helsearbeideren, sier Moen.

Den samme styrken kan pasienten få vise når hun selv beslutter hvilke helsearbeidere hun vil knytte personlig kontakt med, mener Moen.

- Jeg har ikke sett en eneste undersøkelse som sier at det hjelper med upersonlige og distanserte fagpersoner, understreker Larsen.

Forstå behov

Det er derfor hun heller ikke er fremmed for idéen om å gå ut med pasientene på kino. Men hun understreker at det er pasientens behov som må styre forholdet, ikke helsearbeiderens.

- Å tolke pasientens behov kan være vanskelig hvis vi møter dem som venner, kommenterer Moen.

- I et vennskap vil begge prøve å forstå den andres behov. Pasienten kan prøve å tilpasse seg hva han tror at helsearbeideren ønsker seg.

Sette grense

Moen peker også på at problemene med å knytte kontakter med andre mennesker er det som gjør livet vanskelig for pasienten.

- Da er spørsmålet: Hvor mye ønsker helsearbeideren å gå inn i forholdet til pasienten? Vi har en grense, der vi går hjem etter arbeidet og er privatpersoner, sier hun.

Noe de brant for

Likevel er heller ikke Moen fremmed for tanken om å ta med pasienten på kino, eller hvor som helst ellers.

(Illustrasjonsfoto: www.colourbox.no)

Da hun intervjuet helsearbeiderne, opplevde de at det var godt å få snakke ut om erfaringene med personlig kontakt.

- Flere av dem ønsket å bruke dette mer. De var stolte over å være med på undersøkelsen. Dette var noe de brant for, sier Moen.

Sårbar

Noen ganger kan kanskje pasienten få hjelp av at helsearbeideren også er sårbar.

En historie som illustrerer poenget, henter Larsen fra en bok av Arnhild Lauveng. Her forteller hun om en redd og forvirret ungdom som var innlagt med psykose.

En av pleieassistentene på avdelingen så trist ut. Da ungdommen så smerten i ansiktet hans, ble hun enda reddere.

Men så fikk hun vite at hunden hans døde den natta. Da falt hun til ro, fordi dette var noe hun kunne forstå og forholde seg til.

- Vi kommer ikke utenom denne ærligheten, avslutter Larsen.

Referanse:

Ellen Ånestad Moen & Inger Beate Larsen: «Her er det faktisk hele meg som er på jobb» - Om å bruke erfaringer med egen psykiske helse i profesjonelle relasjoner. Tidsskrift for psykisk helsevern, nr.1/2013